

Στο τελωνείο

Χαράλαμπος Γιαννακόπουλος

*Το τελωνείο είναι ένας προθάλαμος,
ένα πέρασμα όπου οι ψυχές περιμένουν
μετέωρες, τι θα βρουν άραγε εκεί έξω.
Jose Saramago*

Καλώς ήρθατε στην Αθήνα, ελπίζω να έχετε ομπρέλα μαζί σας, γιατί ο καιρός είναι βροχερός τις τελευταίες ημέρες εδώ. Έχετε να δηλώσετε κάτι; Δεν έχω ομπρέλα, όχι. Έρχομαι από το Παρίσι κι έχω μαζί μου αυτόν εδώ τον υπέροχο μεταλλικό αναπτήρα με χαραγμένο επάνω του το πρόσωπο και την υπογραφή του Yves Montand και μερικά πακέτα τσιγάρα, Gitanes και Gauloises, για μένα και για τη γυναίκα μου. Από τη μακρινή εκείνη εποχή που άρχισα, στα κρυφά, να καπνίζω, να μαθαίνω γαλλικά και να ονειρεύομαι το Παρίσι (γεγονότα που συνέβησαν σχεδόν ταυτόχρονα στη ζωή μου) με φανταζόμουν πάντοτε να μπαίνω σ' ένα tabac και να ζητάω από τον υπάλληλο αυτά ακριβώς τα τσιγάρα. Και παρόλο που θα μπορούσα πια να τ' αγοράσω μια χαρά κι από 'δω, δε θέλησα να στερηθώ από τον εαυτό μου τη χαρά της εκπλήρωσης μιας τόσο παλιάς μου επιθυμίας – όλο αυτό το ταξίδι εξάλλου δεν ήταν τίποτε άλλο παρά η ευτυχής πραγματοποίηση ενός τέτοιου αρχαίου ονείρου μου. Στη βαλίτσα μου έχω τους επτά τόμους (πάνω από 2000 σελίδες!) με τα άπαντα του Μπένζαμιν Περέ, που κάθε τόσο τους κοίταζα μέσω του υπολογιστή μου στο amazon.com και ποτέ δεν αποφάσιζα να τους παραγγείλω. Μόλις, όμως, τους εντόπισα στο βιβλιοπωλείο και, βαστώντας τους στα χέρια μου, άρχισα να διαβάζω επάνω στα μονόχρωμα εξώφυλλα τούς εξαιρετικούς τίτλους,

προχώρησα χωρίς να το σκεφτώ καθόλου προς το ταμείο και τους αγόρασα όλους. Και μόνο να τα συλλαβίζεις αρκεί: *Trois cerises et une sardine, Le deshonneur des poetes, Mort aux vaches et au champ d'honneur, 152 proverbes mis au gout du jour, Anthologie de l'amour sublime, Je ne mange pas de ce pain-la* – ήταν αδύνατον να μην αποκτήσω όλους αυτούς τους τόμους αμέσως. Και κάμποσους ακόμη άλλων συγγραφέων, εδώ που τα λέμε, όπως μπορείτε να καταλάβετε από το βάρος που έχουν οι βαλίτσες μου. Δεν πειράζει, πάντως, αφού κατάφερα να τις κουβαλήσω ως εδώ, θα τις πάω και μέχρι το σπίτι. Έχω ακόμη ένα γυάλινο σταχτοδοχείο κι έναν τιμοκατάλογο που πήρα τις προάλλες από ένα εξαιρετικό *cafe*, στο οποίο συνήθιζα να κάθομαι τα απογεύματα και να κοιτάζω τους διαβάτες που περνάνε. Κι όταν, την παραμονή της αναχώρησής μου, έπιασε μια ξαφνική βροχή, ένα ψιλόβροχο στην πραγματικότητα, κι όλοι έτρεξαν να καλυφτούν κάτω από τις μεγάλες ομπρέλες κουβαλώντας μαζί τους τα φλιτζάνια και τα ποτήρια τους, εγώ σηκώθηκα από την καρέκλα μου, πήρα με τρόπο από το τραπέζι τον κατάλογο και το τασάκι με τ' αποσιγάρα μου μαζί και βιάστηκα αργά ως το ξενοδοχείο κοιτάζοντας τα φύλλα των δέντρων που γυαλίζανε απ' τις σταγόνες της βροχής – ούτε και τότε δεν είχα ομπρέλα μαζί μου. Δεν βλέπω την ώρα να το βάλω στο τραπέζι της βεράντας μου, να γεμίσω δυο ποτήρια με λευκό κρασί, ν' ανάψω ένα από τα *Gauloises* μου και ν' αρχίσω να διηγούμαι στη γυναίκα μου ιστορίες από τις μέρες και τις νύχτες που πέρασα στο Παρίσι κι ιστορίες από τη ζωή του Περέ στο Παρίσι και στο Μεξικό. Και να σχεδιάζουμε το επόμενο ταξίδι μας, που θα το κάνουμε μαζί αυτή τη φορά, εκεί ακριβώς, στο μυθικό Μεξικό.

Καλώς ήρθατε στη Νέα Υόρκη! Έχετε να δηλώσετε κάτι;

Δεν έχω τίποτε να δηλώσω εκτός από τη μεγαλοφυΐα μου. Η αλήθεια είναι, πάντως, πως μάλλον απογοητεύτηκα από τον Ατλαντικό· δεν τον βρήκα όσο μεγαλοπρεπή τον περίμενα.
(*Ο Όσκαρ Ουάιλντ στις αρχές του 1882 κατά την άφιξή του στην Αμερική*)

Καλώς ήρθατε στην Ελβετία. Θα μας επιτρέψετε να ρίξουμε μια γρήγορη ματιά στα πράγματά σας; Έχετε μήπως να δηλώσετε κάτι;

Έχω ήδη προτού μπω στο αεροπλάνο παραδώσει έναν ελβετικό σουγιά που έχω διαρκώς στην τσέπη μου με μαχαιράκι, ψαλίδι, ανοιχτήρι μπουκαλιών και μια μικρή λίμα και έχω –εδώ και πολύν καιρό– μιαν απύθμενη απέχθεια για το πρόσωπό μου· μια βαλίτσα γεμάτη με σχέδια που βγήκανε όλα λανθασμένα και ένα χρυσό δαχτυλίδι που κληρονόμησα από τον πατέρα μου, μα ακόμα δεν έχω παραδεχτεί να το φορέσω στο χέρι μου, ακόμα δεν έχω παραδεχτεί να είμαι όπως ήταν εκείνος και ό,τι ήταν εκείνος. Αντί γι' αυτό, έχω επάνω σε κάθε έργο μου τον αδυσώπητο ίσκιο της αποτυχίας και στο μυαλό μου ακλόνητη την απόφαση να φεύγω διαρκώς – να φεύγω πάντοτε από τη ζωή μου χωρίς ποτέ να γυρίζω για να κοιτάξω πίσω. Δεν είναι απαραίτητο να ζεις, είναι απαραίτητο να ταξιδεύεις, έτσι κάπως το έλεγε ένας στίχος που διάβασα πριν από χρόνια κι έχω ξεχάσει ολότελα πια το όνομα του ποιητή, αν το 'ξερα και ποτέ – τόσο δική μου έχει γίνει η διατύπωση. Δεν ξέρω τι γυρεύω, ίσως τίποτε, μα δε θα σταματήσω μέχρι να βρω κάτι ή κάτι να βρει εμένα. Όχι, δεν έχω να δηλώσω τίποτε. Όχι ακόμα τουλάχιστον. Μόνο εκείνο τον ελβετικό σουγιά με το μαχαιράκι (για τις φλέβες μου, όπως συνηθίζω να λέω αστεειυόμενος) και τα υπόλοιπα άχρηστα εξαρτήματά του.

Καλώς ήρθατε στη Μεγάλη Βρετανία, έχετε να δηλώσετε κάτι;

Έχω φέρει μια εσάρπα κι ένα άρωμα τριαντάφυλλου, δώρο για τη μητέρα μου, και μερικά σπασμένα μάρμαρα από την Ακρόπολη των Αθηνών για το φίλο μου τον Χομπκλάουζ. Έχω ακόμα, για μένα, ένα φιαλίδιο με κώνειο από την Αττική, τέσσερα κρανία από την Αθήνα και αυτές εδώ τις τρεις χελώνες· α, ναι, και τη συνήθεια να μασάω ταμπάκο. Και σ' αυτήν εδώ την τσάντα έχω τα χειρόγραφα μου των δύο τελευταίων χρόνων: μια παράφραση της *Ποιητικής Τέχνης* του Οράτιου, «Hints from Horace» την ονόμασα, μερικά σύντομα ποιήματα που έγραψα και κάμποσες στροφές από ένα ποίημα που το λέω «Το προσκύνημα του Τσάιλντ Χάρολντ», μα δε νομίζω, εδώ που τα λέμε, πως αξίζει και πολλά πράγματα.

(Ο Λόρδος Μπάιρον στις 8 Ιουλίου του 1811 επιστρέφοντας στο Λονδίνο μετά από το διάλειμμα δύο ετών ταξίδι του στην Ανατολή)

Καλώς ήρθατε στην Κωνσταντινούπολη, κυρία μου. Έχετε μαζί σας κάτι που πρέπει να δηλώσετε στην υπηρεσία του τελωνείου;

Όχι, δεν έχω τίποτα να δηλώσω. Κι εξάλλου, δεν ήρθα ακριβώς στην Κωνσταντινούπολη· περισσότερο έφυγα από τη Γαλλία, όπου βρισκόμουν προηγουμένως. Όπως είχα φύγει πρωτότερα από την Ιταλία και πιο πριν από τη Ρουμανία, από την Ελλάδα, από την Αίγυπτο... Εδώ και μήνες δεν πηγαίνω πουθενά πια. Εδώ και μήνες μόνο φεύγω. Κι αν, καθώς λένε, φεύγω σημαίνει πεθαίνω λίγο, τότε τον τελευταίο καιρό έχω πεθάνει, έστω από λίγο, αμέτρητες φορές. Κι ας είναι ο μόνος θάνατος που πραγματικά φοβάμαι το να μείνω για διάστημα μεγαλύτερο από είκοσι-τριάντα μέρες στο ίδιο μέρος – κι όσο περνάει ο καιρός, το διάστημα αυτό γίνεται όλο και μικρότερο. Σε λίγο καιρό, αν συνεχίσει έτσι, ούτε μέρα δε θα μπορώ να σταθώ στον ίδιο τόπο χωρίς να αντιμετωπίσω τον μεγαλύτερο κίνδυνο και τον χειρότερο εφιάλτη, τον πιο φρικτό πόνο. Έφυγα στην αρχή γιατί όλοι με θεωρούσαν τρελή, γιατί στ' αλήθεια, για όποιον δεν ήξερε, και φυσικά κανείς δεν ήξερε τίποτα, φερόμουν σαν τρελή. Δεν μ' ένοιαζε όμως αυτό· έφυγα κυρίως για να γλιτώσω από τα φαντάσματα που διαρκώς με καταδιώκουν και δε μ' αφήνουν ούτε στιγμή να ησυχάσω. Ή, μάλλον, με αφήνουν όσο χρειάζεται ακριβώς για να πιστέψω ότι τέλειωσε οριστικά πια και τότε εμφανίζονται ξανά. Και φεύγω. Μάταια όμως! Κανείς ποτέ δεν μπόρεσε να ξεφύγει απ' ό,τι τον κυνηγά. Όταν πάτησα για πρώτη φορά το πόδι μου στην Ελλάδα (κι ήταν πράγματι αυτή η πρώτη φορά που έφυγα από τον τόπο μου), ένιωσα επιτέλους ελεύθερη. Πίστεψα πως εκεί θα μπορούσα να συνεχίσω να ζω ή, μάλλον, πίστεψα πως εκεί θα μπορούσα να ξαναρχίσω να ζω. Είχε ήλιο, την ώρα που κατέβαινα από τ' αεροπλάνο, και ζέστη πολλή, όπως στην πατρίδα μου, μα φυσούσε κάθε τόσο ένα απαλό αεράκι, που το 'νιωθα να εισχωρεί ως την ψυχή μου δροσερό και να τη μαλακώνει. Γύρισα πολύ, όσο καιρό έμεινα στην Ελλάδα. Πήγα στο Σούνιο κι έμεινα ώρες να κοιτάζω το πέλαγος από ψηλά, ανέβηκα στην Ακρόπολη και περπάτησα στην Αγορά, πήγα στους Δελφούς, πήγα στην Επίδαυρο και είδα στο αρχαίο θέατρο να παίζουνε τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου – στα ελληνικά βέβαια και δεν καταλάβαινα λέξη, μα από τη μητέρα μου που ήτανε μεγάλη ηθοποιός στην πατρίδα μας έχω κληρονομήσει το πάθος για το θέατρο και γνωρίζω καλά όλα τα κλασικά έργα. Ήταν μάλιστα δικό της όνειρο να ταξιδέψει κάποτε στην Ελλάδα και να πατήσει το πόδι της σ' ένα αρχαίο θέατρο, μα δεν πρόλαβε η ίδια να το πραγματοποιήσει κι είναι γι' αυτό που απ' όλα τα μέρη που υπάρχουν διάλεξα να πάω εκεί

όταν πρωτοέφυγα κυνηγημένη από το σπίτι μου. Δεν κράτησε όμως πολύ. Πριν περάσει ένας μήνας, τα φαντάσματα του παρελθόντος ξαναγύρισαν. Ξαφνικά! Όπως πάντα. Νόμιζα πως είχα γλιτώσει οριστικά πια. Είχα αρχίσει μάλιστα να επιδιώκω επαφές με πατριώτες μου εκεί, για να με βοηθήσουν να βρω κάποια δουλειά. Ήμουν διερμηνέας στην Αίγυπτο, προτού βέβαια αρχίσει το κακό, και πίστευα πως δε θα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να εργαστώ σε μια ξένη χώρα, μα δεν υπολόγισα καλά. Και ξανάφυγα. Πήγα στη Ρουμανία, στην Ιταλία, στη Γαλλία, πήγα σε χώρες και σε πόλεις όπου κανένας δε με γνώριζε και δε γνωρίζω κι εγώ κανέναν – πίστευα πως έτσι θα ήταν πιο εύκολο να ξεφύγω, μα όχι, δεν ήταν, δεν είναι. Και τώρα είμαι εδώ, τελευταίος σταθμός, τα χρήματά μου τελειώνουν κι αν κι εδώ δεν καταφέρω να το νικήσω, αν κι εδώ το φάντασμά της με κυνηγήσει, μ' εξουθενώσει και με συντρίψει, όπως κάνει εδώ και τέσσερις μήνες, θα γυρίσω πίσω. Δε μου μένει τίποτε άλλο να κάνω, θα γυρίσω πίσω.

Θα γυρίσω πίσω και θα ομολογήσω.

Ήμουν διερμηνέας στην Αίγυπτο... Πίστευα πως δε θα ήταν δύσκολο να εργαστώ σε μια ξένη χώρα, μα δεν υπολόγισα καλά.

Ξανάφυγα. Πήγα Ρουμανία, Ιταλία, Γαλλία, πήγα σε χώρες όπου κανένας δε με γνώριζε. Πίστευα πως έτσι θα ήταν πιο εύκολο να ξεφύγω, μα όχι, δεν ήταν, δεν είναι.

Καλώς ήρθατε στη Νέα Υόρκη, κύριε Λόουρυ. Έχετε να δηλώσετε κάτι; Ιδέα δεν έχω· για να δούμε όμως. Λοιπόν απ' ό,τι βλέπω έχω μαζί μου ένα αντίτυπο του *Μόμπυ Ντικ*,

αν και δεν είναι και σε τόσο καλή κατάσταση, εδώ που τα λέμε, και τούτην εδώ την μπότα του ράγκμπι. Μπορώ να προχωρήσω τώρα, για να φτάσω έστω ως εκείνο εκεί το μπαρ που βλέπω στο βάθος;

(Ο Μάλκολμ Λόουρυ στο τελωνείο της Νέας Υόρκης, σε κατάσταση μέθης)

Καλώς ήρθατε στην Πορτογαλία, ελπίζω να έχετε μια ευχάριστη διαμονή. Έχετε να δηλώσετε κάτι;

Πάνε τουλάχιστον τέσσερα χρόνια από τότε που πρώτη φορά σκέφτηκα να κάνω αυτό το ταξίδι κι ούτε ξέρω γιατί άργησα τόσο πολύ να το πραγματοποιήσω. Μια φράση μόνο από το *Βιβλίο της ανησυχίας* του Φερνάντο Πεσσόα στάθηκε αρκετή για ν' αποφασίσω ότι το μόνο που θέλω είναι να βρεθώ κάποτε σ' ένα από κείνα τα μικρά εστιατόρια για τα οποία μιλάει στην αρχή αρχή αυτού του βιβλίου του. Είναι στη Λισαβόνα, λέει αυτός που επρόκειτο πολύ γρήγορα να γίνει ένας από τους πιο αγαπημένους μου συγγραφείς, κάτι μικρά εστιατόρια και μαγειριά όπου, επάνω από μία αίθουσα με όψη αξιοπρεπούς ταβέρνας, υπάρχει ένας ημιώροφος με τη βαριά και οικογενειακή ατμόσφαιρα των πόλεων χωρίς σιδηροδρομικό σταθμό. Σ' αυτά τα πατάρια, με θαμώνες ελάχιστους, εκτός από τις Κυριακές, συχνά συναντά κανείς ανθρώπινους τύπους παράξενους, φυσιογνωμίες χωρίς κανένα ενδιαφέρον, μια κατηγορία ανθρώπων αποκομμένων από τη ζωή. Αυτό μόνο θέλω κι αυτό πάντα ζητούσα από τη ζωή, να βρεθώ κάποτε εκεί και να καθίσω σιωπηλός ανάμεσα σε αυτούς τους ανθρώπους, που αδίστακτα ονομάζω αδελφούς μου, κι ύστερα να βγω στους δρόμους αυτής της πόλης και να βαδίσω για πολλή ώρα δίχως προορισμό – τι θα

κάνω μετά δε με απασχόλησε ποτέ κι ούτε και τώρα που έφτασα πια ξέρω, μα δε με νοιάζει καθόλου. Έχω μαζί μου *Το βιβλίο της ανησυχίας* και την *Οδύσσεια* του Ομήρου (γιατί ο Οδυσσέας, όπως θα θυμόσαστε, πιθανότατα, από τα χρόνια του σχολείου, υπήρξε ο μυθικός ιδρυτής της Λισαβόνας). Αν βρεθώ σε οποιοδήποτε αδιέξοδο, δεν έχω παρά ν' ανοίξω έναν απ' τους δύο αυτούς οδηγούς μου και να συνεχίσω το δρόμο μου.

Καλώς ήρθατε στη Μεγάλη Βρετανία, έχετε να δηλώσετε κάτι;

Ναι, θα ήθελα να δηλώσω ένα μικρό γαλλικό κρουολόγημα, μια επικίνδυνη συμπάθεια για τον Φλωμπέρ, ένα παιδιάστικο πάθος για τις γαλλικές πινακίδες στους δρόμους, και την αγάπη μου για το φως όταν κοιτάς προς το βορρά.

(Τζούλιαν Μπαρνς, Ο παπαγάλος του Φλωμπέρ)

Καλώς ήρθατε στην Ταγγέρη, αγαπητέ κύριε. Έχετε να δηλώσετε κάτι;

Έχω στο σάκο μου το πρώτο βιβλίο με ποιήματά μου, που μόλις κυκλοφόρησε, κι έχω πάντα χαραγμένη στη μνήμη μου την εικόνα ενός κοριτσιού, όπως τ' αντίκρισα πρώτη φορά όταν ήμουν δεκαπέντε χρονών κι αυτή θα 'ταν σίγουρα μικρότερη από μένα. Την αγάπησα από εκείνην τη στιγμή παράφορα κι άλλον τρόπο ν' αγαπάω δε γνώρισα στη ζωή μου. Την είδα να περνάει το δρόμο βιαστική· ήμουν στο σταθμό του ηλεκτρικού και καθόμουν γέροντας στα κάγκελα καπνίζοντας επιδεικτικά μέχρι να έρθει το τρένο. Διέσχιζε το δρόμο και ήταν μελαψή, είχε ίσια μακριά μελαχρινά μαλλιά και φορούσε ένα κοντό κόκκινο φουστάνι και ίδιο χρώμα καλσόν. Στους ώμους της είχε ένα καρό κασκόλ που, όπως έτρεξε για να περάσει το δρόμο, μια ριπή του ανέμου, εν' απαλό αεράκι που έκρινε τη ζωή μου, της το 'ριξε χάμω. Έσκυψε να το πιάσει και, καθώς το τύλιγε πάλι στο λαιμό της, έριξε μια ματιά προς τα πάνω και για μια στιγμή, για μιαν ελάχιστη στιγμή μόνο, χαμογέλασε κοιτώντας προς το μέρος μου. Μετά χάθηκε στη στροφή του δρόμου κι εγώ μπήκα στο τρένο που ξεκίνησε με θόρυβο. Δε θυμάμαι τίποτε άλλο από κείνη, δεν πρόλαβα να την κοιτάξω περισσότερο. Την ερωτεύτηκα ακαριαία κι ας μην την ξανάδα ποτέ από τότε· κι ας πέρασα ώρες ολόκληρες, για πολλούς μήνες στη σειρά, καπνίζοντας ακουμπισμένος στα κάγκελα του σταθμού με το βλέμμα μου στο δρόμο προσηλωμένο, μήπως και περάσει πάλι από κει. Γι' αυτήν έγραψα τα πρώτα μου ποιήματα, γι' αυτήν βάδισα, μέρες και νύχτες ατελείωτες, στους δρόμους και στις πλατείες τής πόλης, γι' αυτήν έγραψα όλα τα ποιήματά μου ως σήμερα και τώρα, που τα 'βγαλα επιτέλους σε βιβλίο, νιώθω ότι μπορώ πια να φύγω, νιώθω ότι πια μπορώ να αγαπήσω ξανά. Γιατί διάλεξα την Ταγγέρη; Δεν ξέρω κι εγώ καλά καλά· ξεκίνησα χωρίς να το πολυσκεφτώ. Ίσως γιατί οι γυναίκες εδώ είναι μελαψές, ίσως γιατί, κατά τύχη, διάβαζα Πολ Μπόουλς τις προάλλες, ή, ίσως, να ήρθα εδώ, για να χαθώ μέσα στην έρημο, στον τελειότερο λαβύρινθο που υπήρξε ποτέ – μετά την αγάπη.

Καλώς ήρθατε στην Ταγγέρη! Έχετε κάτι να δηλώσετε;

Τα μόνα πράγματα που έχω πάρει μαζί μου είναι μερικά κοχύλια, ένα ινδικό σάρι κι ένα άλμπουμ με φωτογραφίες του Edmund Dulac. Πρόκειται, στην πραγματικότητα, για μια βαλίτσα φτιαγμένη υπό την επήρεια του LSD. Έχω επιλέξει μονάχα μικρά εξαισία πράγματα για να την γεμίσω: είναι περισσότερο, εδώ που τα λέμε, κολάζ παρά βαλίτσα.

(Η Marianne Faithfull κατά την άφιξή της στην Ταγγέρη)

Καλώς ήρθατε στο Σαν Φρανσίσκο, κύριέ μου. Ποιος είναι ο σκοπός του ταξιδιού σας; Έχετε κάτι που πρέπει να δηλώσετε;

Έφυγα γιατί δεν είχα πια τίποτε να με κρατάει στον τόπο μου. Δεν είναι πια αυτός ο τόπος μου – ποτέ δεν ήταν, καθώς φαίνεται. Ό,τι πίστεψα κάποτε για δικό μου, ό,τι αγάπησα (κι άραγε ν' αγάπησα στ' αλήθεια ποτέ μου;) αποδείχθηκε μια πλάνη· κι αυτές ακόμα τις αναμνήσεις που έχω στο μυαλό μου δεν τις αναγνωρίζω πια για δικές μου. Χρόνια τώρα ζω τη ζωή κάποιου άλλου, κάποιου άλλου πίνω το κρασί, κάποιου άλλου τα βιβλία διαβάζω. Δεν ήμουν εγώ που κάθε πρωί ξύπναγα μια ώρα νωρίτερα από την ώρα που έπρεπε να φύγω για τη δουλειά μου, ώστε να 'χω χρόνο για να ετοιμαστώ και να διαβάσω με την ησυχία μου την πρωινή μου εφημερίδα. Δεν ήμουν εγώ αυτός που κάθε απόγευμα φορούσε τη φόρμα του και περπατούσε στην πλαγιά του βουνού ακούγοντας μουσική από το walkman. Δεν ήμουν εγώ αυτός που τόσα χρόνια μπαινόβγαίνε μέσα στο σπίτι μου (δεν ήταν αυτό το σπίτι μου) και έσερνε καθώς περπατούσε τις παντόφλες μου. Δεν ήμουν εγώ (ας το πω κι αυτό) που τόσα χρόνια κάθε Πέμπτη βράδυ ζητούσα στο τηλέφωνο να μου στείλουν στο σπίτι το πιο μικρό τους κορίτσι και για μια ώρα χαιρόμουν τον πληρωμένο έρωτα που μου χάριζε το δροσερό κορμάκι, τον μόνο έρωτα που γνώρισα ως σήμερα. Δεν ήμουν εγώ αυτός. Μα και τώρα ακόμα, που παράτησα τα πάντα πίσω μου και έφυγα προς τη Δύση, ξέρω ότι μπορεί ποτέ να μη βρω την απάντηση που γυρεύω ή ότι μπορεί ύστερα από λίγες μέρες να γυρίσω πάλι στην πρωινή μου εφημερίδα και στη μοναχική μου έξοδο για τον κινηματογράφο κάθε Τρίτη απόγευμα, μην έχοντας πια την αντοχή που χρειάζεται για να ψάξω περισσότερο για την πραγματική μου ζωή. Ξέρω ότι και τώρα κάποιου άλλου, ίσως, κλέβω τη ζωή, κάποιου μυθιστορηματικού ή κινηματογραφικού ήρωα, κάποιου συμμαθητή μου ενδεχομένως από το σχολείο που τόσα χρόνια ζήλευα τις περιπλανήσεις και τα κατορθώματά του ή τη ζωή κάποιου που τις νύχτες μ' επισκέπτεται στα όνειρά μου κι όταν ξυπνάω το πρωί τον έχω κιόλας ξεχάσει. Δεν είχα λόγο να μένω άλλο εκεί, δεν έχω κανένα σκοπό που ήρθα εδώ. Ίσως να έπρεπε να μείνω για πάντα στο αεροπλάνο και να ταξιδεύω διαρκώς από τη μία άκρη του Ατλαντικού στην άλλη. Ίσως τότε να έβρισκα αυτό που γυρεύω. Ίσως όχι.

Καλώς ήρθατε στις Ηνωμένες Πολιτείες, δόκτωρ, έχετε να δηλώσετε κάτι;

Φέρνουμε στην Αμερική την πανώλη.

(Ο Φρόντντ εισερχόμενος στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μαζί με τους C.G. Jung και S. Ferenczi, με σκοπό να διαδώσουν την ψυχανάλυση σε αυτήν τη χώρα)

Καλώς ήρθατε στη Βαρκελώνη. Ποιος είναι ο σκοπός του ταξιδιού σας; Έχετε κάτι να δηλώσετε;

Δε με γνωρίζετε αν δεν έχετε διαβάσει ένα βιβλίο που έχει τον τίτλο «Οι περιπέτειες του Τομ Σόγερ», αλλά δεν πειράζει. Το βιβλίο εκείνο γράφτηκε από τον Μαρκ Τουβέν, ο οποίος έγραψε βασικά την αλήθεια. Υπήρχαν βέβαια σ' αυτό μερικά πράγματα που τα τράβηξε λιγάκι στην υπερβολή, αλλά, σε γενικές γραμμές, είπε την αλήθεια. Δε χάλασε κι ο κόσμος. Δε γνώρισα ποτέ κανέναν που να μη λέει ψέματα από καιρό σε καιρό. Έτσι περίπου αρχίζει κάποιο άλλο βιβλίο αυτού του ίδιου αμερικανού συγγραφέα, τον οποίο αγαπάω τόσο ώστε να τον αφήνω που και που να μιλάει εξ ονόματός μου, κι έτσι συνηθίζω κι εγώ να λέω όποτε

με ρωτάνε ποιος είμαι και δε θέλω να απαντήσω λέγοντας μόνο το όνομά μου. Ένα τελωνείο βέβαια, θα μου πεις και πολύ σωστά μάλιστα, δεν είναι το πιο κατάλληλο μέρος για τέτοιου είδους εκμυστηρεύσεις, λογοκλοπές και μεταφορές – ένα μπαράκι της πόλης ή μια λογοτεχνική συντροφιά θα ήταν πιο ταιριαστό σκηνικό γι' αυτήν τη δουλειά. Έλα όμως που όσο περνάει ο καιρός γίνεται όλο και πιο δύσκολο για μένα ν' αντισταθώ σε αυτήν τη συμπεριφορά. Ίσως γι' αυτό να έφυγα κιόλας. Τέλος πάντων, έχουμε και λέμε λοιπόν, έχω στην τσάντα μου αυτόν εδώ το μαύρο σουγιά, που είναι συγχρόνως μαχαίρι και λίμα, ψαλιδάκι και ανοιχτήρι για μπουκάλια, κατσαβίδι και μικρό πριονάκι (στην πραγματικότητα όμως κανένα από αυτά τα εργαλεία του δεν κόβει και τόσο καλά). Κι ακόμη ένα κουτί σπίρτα και δύο κεράκια τυλιγμένα όλα μαζί σε αλουμινόχαρτο, για να μην τα πιάνει η υγρασία, έναν φακό με δύο επιπλέον μπαταρίες κι ένα ανταλλακτικό λαμπάκι, το παγούρι μου, τρία αγκίστρια με πετονιά κι ένα κουβάρι σπάγκο, δυο μολύβια, ένα τετράδιο με χοντρό εξώφυλλο και τούτα 'δω τα βιβλία, τις *Περιπέτειες του Τομ Σόγερ* και τα ποιήματα του Λόρκα. Κι έχω μαζί τη σκηνή και τον υπνόσακό μου, ένα σφυρί κι έναν μεγάλο μουσαμά, δυο-τρία ρούχα κι ένα ζευγάρι παπούτσια, ένα μπουκαλάκι κονιάκ, το χάρτη της Ισπανίας και την πίπα μου. Τα πιο πολλά από αυτά τα εφόδια, για να πούμε και την αλήθεια, έχουν μάλλον μηδαμινή πρακτική αξία για τούτο το ταξίδι, μα υπάρχει λόγος που δεν μπορούσα να αφήσω τίποτε πίσω κι έτσι τα πήρα όλα μαζί μου. Ξεκίνησα βλέπεις να κάνω το ταξίδι που σχεδίαζα από τα δέκα μου χρόνια, όταν διάβαζα ξανά και ξανά αυτό ακριβώς το βιβλίο του Μαρκ Τουέιν που έχω τώρα στο σάκο μου και είχα πάντοτε μια τσάντα κάτω από το κρεβάτι μου με τούτα 'δω τα εφόδια (εκτός, βέβαια, από τα ποιήματα του Λόρκα). Ήδη από κείνη την ηλικία είχα καταρτίσει με λεπτομέρειες τον κατάλογο με τα απαραίτητα είδη για μια φυγή από το σπίτι μου και μέχρι σήμερα αρνήθηκα να προσθέσω ή να αφαιρέσω κάτι σε αυτόν. Όπως και να 'χει, πάντως, δεν έχω σκοπό να ψαρέψω στην προκουμιά της πόλης ή στα ποτάμια της ενδοχώρας κι είναι μάλλον απίθανο να φωτίσω το δρόμο μου με τα κεράκια που έχω μαζί μου. Κι ας είναι αυτά ακριβώς τα κεράκια που φωτίζουν ως σήμερα τη ζωή μου ολόκληρη.

Καλώς ήρθατε, αγαπητή κυρία. Έχετε να δηλώσετε κάτι;

Τίποτε εξαιρετικό, όχι. Παρακαλώ μόνο να προσέξετε ιδιαίτερω με τις αποσκευές μου και να μην με καθυστερήσετε πολύ, γιατί έχω μαζί μου την αγαπημένη μου αγελάδα και είναι ήδη πολύ ταλαιπωρημένη από το ταξίδι. Βλέπετε δεν μπορώ για τίποτε στον κόσμο να στερηθώ το φρέσκο γάλα της την ώρα του τσαγιού.

(Η εκκεντρική κυρία Μπάρμπαρα Ριόλα ταξιδεύοντας από τη Ρωσία προς τη Δύση)

Καλώς ήρθατε στη Λευκωσία, γιατρέ. Έχετε κάτι να δηλώσετε;

Όπου κι αν πάω, έχω μαζί μου σε αυτήν εδώ την τσέπη ένα παλιό σκουριασμένο κλειδί που το είχα βρει όταν ήμουν δώδεκα χρονών στο υπόγειο του σπιτιού όπου περνούσαμε οικογενειακώς όλα τα καλοκαίρια μας εκείνη την εποχή. Είχε πάντα πολλή ζέστη τον Ιούλιο σ' εκείνα τα μέρη κι εγώ συνήθιζα τα μεσημέρια να κατεβαίνω μόνος μου στο δροσερό υπόγειο, μ' ένα μπουκάλι νερό στο χέρι, και να διαβάζω, καθισμένος κατάχαμα, παλιές ιστορίες ή να μαστορεύω ξύλινα σπαθιά και άλλα αθώα όπλα. Υπήρχαν εκεί σωροί με κούτσουρα για το τζάκι (που ποτέ δεν τα χρησιμοποιούσαμε γιατί ποτέ δεν πηγαίναμε σ'

εκείνο το σπίτι το χειμώνα), βρόμικα σακιά με λίπασμα και θειάφι, λάστιχα ποτιστικά, ένα βαρύ σιδερένιο καρότσι, ένα άδειο βαρέλι και πολλά εργαλεία για τον κήπο και τις άλλες δουλειές του σπιτιού. Δυο βιβλία διάβαζα κυρίως το καλοκαίρι εκείνης της χρονιάς που βρήκα το κλειδί, και τα δύο με περιπέτειες από τη ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων – θυμάμαι ακόμα τα εξώφυλλα, τις εικόνες και τους τίτλους τους, «Ο πόλεμος της φωτιάς» το ένα και «Ο γιος της γης» το άλλο, μα δεν έχω συγκρατήσει το όνομα του συγγραφέα, δεν μ' ενδιέφεραν τέτοιες λεπτομέρειες τότε· ήμουν σίγουρος για την αλήθεια των γεγονότων που διάβαζα και δεν είχε καμία σημασία ποιος τα κατέγραψε. Μα θυμάμαι ως τώρα σχεδόν αυτούσιο το περιεχόμενό τους, θυμάμαι τους ήρωες και τα όπλα που χρησιμοποιούσαν, τις περιπλανήσεις τους για να βρουν νερό και τροφή, τις άγριες φυλές και τα άγρια ζώα που αντιμετώπιζαν, τον τρόπο και την ευγνωμοσύνη τους στη θεά της φωτιάς. Όταν καμιά φορά βαριόμουν από το διάβασμα και την πολλή ονειροπόληση, έψαχνα ανάμεσα στη σαβούρα του υπογείου, άλλοτε με την έξαψη του πρωτοπόρου εξερευνητή κι άλλοτε με τη νωθρή περιέργεια του αργόσχολου, μήπως βρω τίποτα ενδιαφέρον για να περάσω την ώρα μου. Μια τέτοια μέρα ήταν που βρήκα κι ετούτο το κλειδί. Έψαχνα μέσα σ' ένα μεγάλο χάρτινο κιβώτιο που ήταν γεμάτο με βίδες, λάμες πριονιών, ξεραμένα πινέλα και άλλα παράταιρα αντικείμενα και κάποια στιγμή βρέθηκε κι αυτό ανάμεσα στα δάχτυλά μου. Στην αρχή δεν έδωσα σημασία στο εύρημά μου και το έριξα πάλι αδιάφορος μες στο χαρτοκιβώτιο, μα όταν τέλειωσα την έρευνά μου χωρίς να εντοπίσω τίποτε άξιο προσοχής, το ξανατράβηξα από τον πάτο των πραγμάτων και βάλθηκα να το δοκιμάζω σε κάθε κλειδαριά του σπιτιού και σε κάθε λουκέτο που μπόρεσα να βρω. Δεν ταίριαζε πουθενά κι αυτό έκανε ακόμη μεγαλύτερη την περιέργειά μου κι όταν, λίγες μέρες αργότερα, γυρίσαμε πάλι στην Αθήνα, το πήρα κι αυτό μαζί με τους υπόλοιπους θησαυρούς μου και το δοκίμασα, δίκως επιτυχία, σε όλες τις πόρτες του σπιτιού. Μπορεί να πέρασαν χρόνια από τότε, μπορεί να έχω αποκτήσει στο μεταξύ δεκάδες κλειδιά και να έχω ανοίξει και κλειδώσει με αυτά εκατοντάδες πόρτες, μα εκείνο το ένα κλειδί δεν το αποχωρίζομαι ποτέ. Το έχω δοκιμάσει σε χιλιάδες κλειδαριές κι ακόμη περιμένω να μου ανοίξει την πόρτα εκείνη που οδηγεί εκεί ακριβώς που ήθελα πάντα να πάω – ίσως πίσω στην παιδική μου ηλικία, για να ξαναβρώ το σκοτεινό μου υπόγειο κι εκείνα τα δυο αγαπημένα μου βιβλία που πια τα έχω χάσει. Ίσως ανοίξω μια πόρτα και βρεθώ ξάφνου στη χώρα εκείνη, για την οποία μιλάει σ' ένα ποίημά του ο Εγγονόπουλος, και συναντήσω κι εγώ τον πατέρα μου, που έχω πολλά, μα πάρα πολλά χρόνια να τον δω, μαζί με τον Εμπεδοκλή το φιλόσοφο και τον Μότσαρτ καθημένο στο κλειδοκύμβαλό του. Ίσως ανοίγει με αυτό ένα κλειδωμένο συρτάρι σ' ένα δωμάτιο όπου δεν έχω ακόμη βρεθεί – και ποιος ξέρει τι θησαυροί θα με περιμένουν εκεί μέσα.

Καλώς ήρθατε στο Μπουένος Άιρες, έχετε να δηλώσετε κάτι;

Στο σακιδίό μου έχω το «Ταξίδι στην Αρμενία» του Όσιπ Μάντελσταμ και το «Στην εποχή μας» του Χεμινγκουέι, τρία μαύρα σημειωματάρια Moleskine και πέντε στυλό μπλε χρώματος. Έχω επίσης εδώ τον υπνόσακό μου, στο μυαλό μου έναν χάρτη της Παταγονίας και στην τσέπη μου άλλο ένα ίδιο σημειωματάριο, όπου έχω αρχίσει κιόλας να καταγράφω τις εντυπώσεις μου από το ταξίδι: Στην τραπεζαρία της γιαγιάς μου υπήρχε ένα ντουλάπι με γυαλί μπροστά. Μέσα σ' αυτή την προθήκη υπήρχε ένα κομμάτι δέρματος...

(Ο Μπρους Τσάτουιν ξεκινώντας το θρυλικό ταξίδι του στην Παταγονία)

Καλώς ήρθατε στην ανοιξιάτικη Βιέννη, δεσποινίς. Έχετε μαζί σας κάτι που πρέπει να το δηλώσετε;

Για να είμαι ειλικρινής, η Βιέννη, ανοιξιάτικη ή όχι, είναι το τελευταίο μέρος στον κόσμο όπου θα ήθελα να βρίσκομαι και εννοώ κάθε μου λέξη όπως ακριβώς την ακούτε. Βλέπετε, γεννήθηκα και μεγάλωσα σε αυτή την πόλη. Εδώ γνώρισα τον κόσμο, εδώ αγάπησα και πληγώθηκα, εδώ αγάπησα ξανά και πλήγωσα κι εδώ έζησα ως τα είκοσι δύο μου χρόνια – κι ύστερα έφυγα. Γιατί η πόλη αυτή, αυτή η πόλη που με γέννησε, κάθε στιγμή με σκοτώνει. Οι άνθρωποι αυτής της πόλης, της χώρας αυτής οι άνθρωποι, και η κυβέρνησή της και τα σκυλιά της και η ιστορία της Αυστρίας ολόκληρης και οι πινακίδες στους δρόμους της κάθε στιγμή με σκοτώνουν· και τα τραγούδια και οι γιορτές κι οι άνδρες και οι γυναίκες που κλαδεύουν τα λουλούδια τους και φωνάζουν καλημέρα από μακριά, όλα με σκοτώνουν σε αυτή τη χώρα. Δεν αντέχω ούτε στιγμή να βρίσκομαι ανάμεσά τους. Κοντεύουν έξι χρόνια που έφυγα, που το 'σκασα, για την ακρίβεια, από το σπίτι μου και σαν κυνηγημένη πέρασα τα σύνορα για να μην ξαναγυρίσω πια, με την πρόθεση να μην ξαναγυρίσω πια, κι αν τώρα ξαναπερνώ τα μισητά σύνορα είναι μόνο και μόνο γιατί, χθες μόλις, έμαθα το θάνατο των γονιών μου και, χωρίς να το πολυσκεφτώ, ξεκίνησα για να έρθω. Από το Μόναχο, απ' όπου ξεκίνησα με το τρένο, και σε ολόκληρη τη διαδρομή ως εδώ προσπαθούσα ν' αποφύγω και την παραμικρή σκέψη για τους λόγους ή τον πραγματικό σκοπό του ταξιδιού μου· άκουγα διαρκώς μουσική από το walkman μου, διάβασα σχεδόν ολόκληρη τη *Μαύρη Ντάλια* του James Ellroy, έπιανα κουβέντα με κάθε άνδρα ή γυναίκα που με κοίταζε (αλλά φρόντιζα να τη σταματάω αρκετά γρήγορα – προτού δηλαδή θεωρήσει ότι έχει πια το δικαίωμα να με ρωτήσει τι θα κάνω μόλις φτάσουμε στο τέλος της διαδρομής), μα, όταν ακούστηκε από τα μεγάφωνα η ανακοίνωση ότι σε είκοσι λεπτά θα είμαστε στον σιδηροδρομικό σταθμό της Βιέννης, όλα αποδείχθηκαν μάταια. Από κείνη την ώρα δεν μπορώ ούτε στιγμή να βγάλω από το μυαλό μου τη σκέψη ότι έρχομαι στην Αυστρία μόνο και μόνο για να ξαναζήσω στο μισητό σπίτι των παιδικών μου χρόνων, για να ξαναμπώ σ' εκείνο το δωμάτιο, που έχει μείνει από τότε που έφυγα απείραχτο, όπως μου λέει ο αδελφός μου, για να ξανακοιτάξω από το ανοιχτό παράθυρο τον ίδιο δρόμο που με οδήγησε κάποτε μακριά, για να μην ξαναφύγω ποτέ από 'κει. Κι όμως, χωρίς να το ομολογώ ούτε στον ίδιο μου τον εαυτό, πίστευα ότι έρχομαι σήμερα εδώ για να θάψω επιτέλους μαζί με πατέρα και μητέρα και τα τελευταία επιβιώματα της προηγούμενης ζωής μου – να σκίσω και να κάψω, να πετάξω στα σκουπίδια ό,τι έχει απομείνει από την κόρη που υπήρξα τόσα χρόνια στη Βιέννη. Όχι, κύριε, δεν έχω να δηλώσω τίποτα. Δεν ξέρω πια τίποτα να δηλώσω.

Καλώς ήρθατε στο Μπορντό, κύριε, δεν έχετε τίποτα να δηλώσετε;

«Το ξέρετε καλά πως όταν κάποιος γυρνάει απ' αυτές τις υπερπόντιες χώρες έχει πάντα κάτι να δηλώσει, αλλά, σήμερα, δεν έχω τίποτε άλλο εκτός απ' το σακίδιό μου. Έχω να δηλώσω μια πιτζάμα, τρία πουκάμισα και τη θήκη με τα ξυριστικά μου. Αυτά είναι όλα.» «Κι αυτή η μεγάλη βαλίτσα, δικιά σας είναι;» «Αυτή η βαλίτσα; Βεβαίως και είναι δικιά μου.» «Λοιπόν, τι έχει μέσα;» «Παραδάκι.» «Πώς είπατε;» «Λέω πως είναι γεμάτη λεφτά. Πρέπει να τα δηλώσω;» «Όλα δηλώνονται, κύριε. Ανοίχτε την.» «Ε λοιπόν, έχω να δηλώσω χοντρά λεφτά! Αυτή η βαλίτσα που λέτε είναι το πορτοφόλι μου.»

(Blaise Cendrars, Περιπλανήσεις)

Καλώς ήρθατε στην Αργεντινή. Μου δίνετε, σας παρακαλώ, το διαβατήριό σας. Έχετε κάτι να δηλώσετε;

Έρχομαι να βρω ένα κορίτσι που γνώριζα πριν από είκοσι χρόνια περίπου. Δεκαοκτώ χρονών τότε και οι δύο, είχαμε τους ίδιους φίλους και για δύο σχεδόν χρόνια ήμασταν κάθε μέρα μαζί, στα ίδια στέκια, καπνίζοντας την ίδια μάρκα τσιγάρων και με τους ίδιους θεούς να κυβερνούν τη διάθεσή μας. Μα και εγώ και αυτή είχαμε ήδη γνωρίσει και γευόμασταν τον έρωτα στα πρόσωπα και στα σώματα άλλων, τον έρωτα που μόνο οι έφηβοι –και ποτέ ξανά– αξιώνονται να γνωρίσουν και όσοι μπορούν να παραμένουν έφηβοι, παρόλη την ειρωνεία και την απογοήτευση και την απόρριψη που είναι καταδικασμένοι να αντιμετωπίζουν, καταδικασμένοι χωρίς καμία ελπίδα διαφυγής. Κι έτσι όμως είχαν υπάρξει μεταξύ μας ορισμένες στιγμές εξαίση ερωτικές και αλλιώς ωραίες, που δε στάθηκαν ικανά τα χρόνια που μεσολάβησαν να τις διαγράψουν οριστικά από τη μνήμη μου – και όταν ήταν η κατάλληλη στιγμή ξαναβγήκαν στην επιφάνεια και με οδήγησαν μέχρι εδώ. Ένα τραγούδι έγινε ο καταλύτης, όπως γίνεται συνήθως στη ζωή μου. Είχα βάλει Bryan Ferry να παίζει στον υπολογιστή, μπροστά στον οποίο καθόμουν και έκανα ότι δουλεύω, και όταν από τα ηχεία ακούστηκε ένα τραγούδι που ποτέ δεν είχα προηγουμένως προσέξει, το Goodnight Irene, εισέβαλε αίφνης (δεν υπάρχουν άλλες λέξεις κατάλληλες) και ανεξήγητα στο μυαλό μου η μορφή της και από τότε δεν μπορώ τίποτε άλλο να σκεφτώ παρά μόνο αυτήν – όπως ήταν στα δεκαοκτώ της χρόνια και όπως ήταν πριν από εννέα χρόνια που την είδα για τελευταία φορά, προτού φύγει για το Μπουένος Άιρες και δεν επιστρέψει ξανά. Βρήκα από έναν κοινό μας φίλο, που διατηρεί ακόμα επικοινωνία μαζί της, τη διεύθυνσή της εδώ στην Αργεντινή και της έγραψα: «Φαίη, έρχομαι να σε βρω», το όνομά μου και τίποτε άλλο· περίμενα δέκα ημέρες προτού μπω στο αεροπλάνο – είμαι σίγουρος ότι κατάλαβε και με περιμένει. Τη θυμάμαι να μπουκάρει, εκείνη την εποχή, μέσα στο δωμάτιο ενός ξενοδοχείου όπου ντυνόμουνά έχοντας μόλις βγει από το μπάνιο, σπρωγμένη, για να μου κάνουν πλάκα, από πολλά χέρια (δεκαοκτώ χρονών τότε) με τη φωτογραφική μηχανή στο χέρι, να με κοιτάζει αμίλητη για δυο στιγμές, όπως εγώ είχα μείνει αμίλητος και γυμνός να την κοιτάζω στα μάτια, κι ύστερα να κλειδώνει την πόρτα, ν' αφήνει στην καρέκλα τη μηχανή της και να γδύνεται και αυτή ολότελα, για να 'ρθει να με αγκαλιάσει και να ενώσουμε τα χείλη για πρώτη φορά μέχρι που οι φωνές και τα χτυπήματα από τους άλλους έξω από την πόρτα μάς ανάγκασαν να χωρίσουμε και να ντυθούμε στα γρήγορα επινοώντας μια πιστευτή εξήγηση για την καθυστέρηση – που η λάμψη γύρω μας χωρίς αμφιβολία αμέσως θα την διέψευδε. Τη θυμάμαι μαν άλλη νύχτα, όταν μισομεθυσμένοι και οι δύο ή κι ολότελα μεθυσμένοι περάσαμε τρεις ώρες σε κάποιον θερινό κινηματογράφο, πολλή ώρα αφού είχε πια κλείσει κι όλοι είχαν φύγει, κοιτάζοντας τη λευκή και σκοτεινή οθόνη χωρίς σχεδόν καθόλου να μιλάμε. Ίσως γι' αυτό να πηγαίνω τώρα να τη βρω, για να πούμε πια όσα λόγια αποσιωπήσαμε εκείνη την εξαιρετική νύχτα. (δε)